

УДК 378.015.31:316.642.3 (045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203570>

Оксана ЗОЗУЛЯ,
orcid.org/0000-0002-5535-8523
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Балаклійської філії
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
(Балаклія, Україна) zozulia.o254@gmail.com

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Досліджено проблему діагностики готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів закладів дошкільної освіти. Доведено, що підготовка майбутніх вчителів закладів дошкільної освіти має орієнтуватися на успішне виконання їхніх студентських обов'язків, правильне застосування знань, досвіду, збереження самоконтролю, швидке та гнучке пристосування до непередбачених обставин та перешкод через забезпечення умов для особистісного самовдосконалення майбутніх вчителів закладів дошкільної освіти, що є одним із пріоритетних напрямів освітнього процесу закладу вищої освіти.

Вирішено завдання діагностики на етапі констатувального експерименту, як-от: визначення готовності викладацького складу до участі в експерименті та виявлення рівня компетентності в галузі технологій формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців у педагогічному закладі вищої освіти; з'ясування навчально-пізнавального потенціалу освітнього процесу в закладі вищої освіти, зокрема професійно спрямованої підготовки майбутніх вчителів закладів дошкільної освіти, виявлення рівня розуміння професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти; самоствердження своєї професійної діяльності майбутніх вчителів закладів дошкільної освіти, їхня спрямованість на особистісне самовдосконалення та саморефлексію; перевірка діагностичних методик, які дозволяють визначити рівень готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів закладів дошкільної освіти.

Розкрито програму констатувального етапу експерименту, яка містила відповідні діагностичні методики за кожним критерієм рівня готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вчителів закладів дошкільної освіти, як-от: потребнісно-мотиваційний (навчально-пізнавальні потреби; мотиви самовдосконалення; педагогічна спрямованість особистості), когнітивний (навчальні вміння; пізнавальні вміння), діяльнісно рефлексивний (самоствердження своєї професійної діяльності; саморефлексія). Результати діагностичного експерименту є першим щаблем пошуку ефективних шляхів і системи в роботі педагогічного закладу вищої освіти щодо формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності в майбутніх вчителів закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: навчально-пізнавальна діяльність, майбутні вчителі закладів дошкільної освіти, майбутні фахівці, діагностика, критерії, показники, освітній процес.

Oksana ZOZULIA,
orcid.org/0000-0002-5535-8523
Higher Category Specialist, Teacher-Methodist
Balaklia Branch
of Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy" of Kharkiv Region Council
(Balaklia, Ukraine) zozulia.o254@gmail.com

DIAGNOSIS OF READINESS FOR EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITY OF FUTURE PREPRIMARY EDUCATION TEACHERS

The problem of diagnostics of future preprimary education teachers' readiness for educational and cognitive activity is investigated. It has been proved that future preprimary education teachers' preparation should be guided by the successful fulfillment of their students' responsibilities, the correct application of knowledge, experience, maintaining self-control, rapid and flexible adaptation to unforeseen circumstances and obstacles by providing the conditions for personal self-improvement of future preprimary education teachers' education, which is one of the priority areas of the higher education institution's educational process.

The problem of diagnostics at the stage of the indicative experiment is solved: determination of the readiness of the teaching staff to participate in the experiment and identification of the level of competence in the field of technologies of forming the readiness for educational and cognitive activity of future specialists in a pedagogical institution of higher education; finding out the educational and cognitive potential of the educational process in higher education institutions, including vocational training of future preprimary education teachers, revealing the level of understanding of the professional and pedagogical orientation of the person by future preprimary education teachers; self-affirmation

of their professional activity of future preprimary education teachers, their focus on personal self-improvement and self-reflection; verification of diagnostic methods that allow to determine the level of readiness for educational and cognitive activity of future preprimary education teachers.

The program of the ascertaining stage of the experiment, which contained the appropriate diagnostic methods for each criterion of the level of readiness for educational and cognitive activity of future preprimary education teachers, was disclosed, namely: need-motivational (educational-cognitive needs; self-improvement motives; pedagogical (educational skills; cognitive skills), active reflective (self-affirmation of their professional activity; self-reflection). The results of the diagnostic experiment are the first step in the search for effective ways and systems in the work of a pedagogical higher education institution for the formation of readiness for educational and cognitive activity of future preprimary education teachers.

Key words: educational and cognitive activity, future preprimary education teachers, future specialists, diagnostics, criteria, indicators, educational process.

Постановка проблеми. Серед соціальних пріоритетів сучасного українського суспільства одним із найважливіших є постійне вдосконалення професійної підготовки спеціалістів дошкільного профілю, для якої характерне прагнення до вершинності через прогнозування, планування, моделювання, проектування майбутнього, визначення своєї ролі в цьому процесі. Продовжуючи позитивні надбання традиційної системи вищої професійної освіти майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, сучасні підходи до неї дозволяють створювати умови, що узгоджують знання майбутнього професіонала із сучасними науковими поглядами і теоріями. У цьому контексті гарантується майбутньому педагогу, який покликаний працювати з дітьми дошкільного віку, право вибору такого шляху, що дозволяє досягати все вищих ступенів професіоналізму.

Готовність майбутніх фахівців до навчання в закладі вищої освіти допомагає їм у майбутньому успішно виконувати свої студентські обов'язки, правильно застосовувати знання, досвід, зберігати самоконтроль і мати змогу швидко та гнучко пристосовуватися до непередбачених обставин і перешкод. Готовність до навчання в педагогічному закладі вищої освіти – це передумова ефективності діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти не лише під час навчання, але й після закінчення закладу вищої освіти, у професійній сфері тощо.

Аналіз досліджень. Теоретико-методологічні засади формування і розвитку особистості педагога в системі безперервної педагогічної освіти стали об'єктом інтересу С. Архангельського, Є. Белозерцева, Т. Єрофєєвої, Н. Кічук, Л. Комісарової, Н. Кузьміної, А. Ліненко, Є. Панько, Л. Подняк, О. Рудницької, В. Сластьоніна, Н. Хмель, В. Ядешко й ін.

Дослідження, присвячені вивченню процесу формування в майбутніх фахівців у педагогічному закладі вищої освіти основ педагогічної майстерності, різних професійних умінь у галузі педагогічних технологій (загальнопедагогічних,

дидактичних, комунікативних, організаторських, прогностичних, діагностичних та ін.), їхньої готовності до здійснення як різних видів освітньої роботи, так і цілісного педагогічного процесу, цікавили О. Абдуліну, Ю. Азарова, Є. Алексахіну, В. Бондар, С. Гончаренко, К. Дурай-Новакову, О. Драгунову, І. Зязюна, О. Кондратюка, З. Курлянд, В. Лозову, В. Логінову, А. Мороз, Л. Подимову, Л. Семушину, В. Ситарова, Л. Спіріна, Р. Хмелюк та ін.

Питання наукового обґрунтування діагностики в педагогічній галузі вивчали О. Байназарова, Б. Бодряков, О. Боднар, Н. Вербицька, Г. Єльнікова, Є. Заїка, В. Кальней, О. Ляшенко, А. Орлова, В. Ракчєєва, Н. Реймерс, С. Шишов та ін.

Мета статті – розкрити питання діагностики готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як спеціально організованого спостереження за освітнім процесом шляхом відстеження за певною методикою педагогічних явищ, значень, вибраних для контролю параметрів, зіставлення їх із заздалегідь визначеними.

Виклад основного матеріалу. Ґрунтуючись на визначенні поняття готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як системного цілісного особистісного утворення, що забезпечує успішну діяльність у сучасному соціокультурному просторі в умовах педагогічного закладу вищої освіти та зумовленого рівнем розвитку й ефективною мобілізацією всіх психофізіологічних систем, ступенем сформованості різнобічно освіченої, професійно компетентної, творчої особистості майбутнього фахівця відповідно до вимог майбутньої професії і на основі особистої програми саморозвитку, ми досліджували проблему діагностики готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти з погляду педагогічної науки, розглядаючи її як аналіз педагогічних аспектів, які сприяють або гальмують процес формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності

майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в цілісному процесі педагогічного закладу вищої освіти.

Ефективність організаційно-методичної системи визначення рівня готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в цілісному освітньому процесі педагогічного вишу визначається за результатами двох взаємопов'язаних процесів – діагностики і моніторингу.

Термін «діагностика» (від грец. *diagnosis* – розпізнавання) означає процес розпізнавання та тлумачення; узагалі вчення про принципи та методи встановлення діагнозу (Приходько, Вікторов, 2009: 56).

У загальному сенсі діагностика – особливий вид пізнання, що перебуває між науковим знанням сутності та пізнанням одиничного явища. Педагогічна діагностика є процесом вивчення (розпізнавання, виявлення, визначення) стану, зміни стану і причин зміни стану учасників педагогічного процесу в результаті їх взаємодії; вивчає принципи і методи розпізнавання та встановлення ознак, що характеризують нормальний або з відхиленням від норм перебіг педагогічного процесу.

Головною концептуальною ідеєю дослідження є положення про те, що підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти має орієнтуватися на безперервність освіти нової якості; значущість освіти як для особистості, так і для суспільства; адаптацію освітнього процесу до запитів і потреб особистості; орієнтацію навчання на особистість майбутнього фахівця, забезпечення можливості його саморозкриття, що зумовлюють актуалізацію спрямування на активне освоєння майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти навчально-пізнавальної діяльності. Відповідно до концепції, загальними цілями педагогічного моніторингу були визначені: вивчення рівня готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; розроблення і реалізація технології формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; перевірка ефективності розробленої технології.

Головною метою першого етапу діагностики було з'ясування вихідного рівня сформованості критеріїв готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, визначення відповідних якостей (показників), які характеризуються певною сумою знань, умінь та навичок (навчальних, професійних), володінням кваліфікацією, компетентностями (соціальними, професійними) як

усебічно й гармонійно розвинена особистість тощо, якою має бути сучасний вихователь закладу дошкільної освіти.

Завданнями на етапі констатувального експерименту стали такі:

1) визначення готовності викладацького складу до участі в експерименті, виявлення рівня компетентності в галузі технологій формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців у педагогічному закладі вищої освіти;

2) з'ясування навчально-пізнавального потенціалу освітнього процесу в закладі вищої освіти, зокрема професійно спрямованої підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;

3) виявлення рівня розуміння професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти, самоствердження своєї професійної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, їхня спрямованість на особистісне самоствердження та саморефлексію;

4) перевірка діагностичних методик, які дозволяють визначити рівень готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Для визначення готовності викладацького складу педагогічних вишів до участі в експерименті, виявлення їхнього рівня компетентності у формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців у педагогічному закладі вищої освіти була проведена роз'яснювальна робота з викладачами, наставниками академічних груп із метою усвідомлення ними актуальності даної проблеми, її практичної значущості та формування їхньої готовності до участі в експерименті.

На основі бесід із викладачами, аналізу навчальних і робочих планів підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти було зроблено такі висновки:

– підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти характеризується певною стандартизацією освітнього процесу, збереженням авторитарних способів подачі навчальної інформації в готовому вигляді, що перешкоджає формуванню в майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти активного, творчого мислення, здатності до самостійної навчально-пізнавальної діяльності, самостійного набуття знань, тобто до самонавчання і професійної самоосвіти;

– спостерігається обмеженість часу на засвоєння містких програм вищої школи, інформаційне перенавантаження майбутніх фахівців, що

зумовлює необхідність використання інтенсивних методів і технологій навчання, які б дозволили розширити обсяг знань, що засвоюються, без збільшення часу, відведеного на їх опанування;

– у майбутніх фахівців слабо сформовані навички алгоритмізації власної навчально-пізнавальної діяльності (планування, цілепокладання, проектування, програмування, реалізація, самоуправління, організація, рефлексія, контроль, регулювання й оцінка результату тощо) та саморегуляції навчально-пізнавальної діяльності. Крім того, спостерігається недостатній рівень орієнтації майбутнього фахівця на навчально-пізнавальну діяльність у контексті професійно орієнтованої підготовки;

– спостерігається відсутність діагностичних заходів щодо виявлення навчально-пізнавальних мотивів і потреб студентів першого курсу й особливостей їхньої навчально-пізнавальної діяльності (надпредметні вміння: способи роботи з навчальною літературою, способи виділення інформації з різних джерел, уміння працювати з текстом тощо);

– спостерігається недостатній рівень технологічної готовності педагогічних кадрів у закладі вищої освіти до формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців; викладання професійно спрямованих дисциплін не передбачає формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності та забезпечення процесу професійного самоствердження особистості майбутніх фахівців, а спрямоване на

засвоєння великого обсягу навчального матеріалу та його репродукцію;

– визначений нечіткий взаємозв'язок компонентів, критеріїв та показників із видами готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти;

– відсутність спеціальної підготовки на перших курсах знижує роль мотиваційних компонентів в отриманні загально педагогічних знань, обмежує можливість залучення майбутніх фахівців до діяльності, у процесі якої відбувався б поетапний розвиток майбутнього спеціаліста;

– на особливу увагу заслуговує організація позааудиторної навчально-пізнавальної діяльності для вдосконалення власної навчально-пізнавальної діяльності та розроблення програми її реалізації.

На наступному етапі був розроблений діагностичний інструментарій визначення рівня готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, поданий у таблиці 1.

Програма констатувального етапу експерименту містила відповідні діагностичні методики за кожним критерієм рівня готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти та передбачала застосування певних методів діагностики.

Метод *бесіди* застосовувався для виявлення й уточнення відомостей щодо сутнісних ознак готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної

Таблиця 1

Методики діагностики критеріїв готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти

Критерій	Показник	Методики діагностики
Потребісно-мотиваційний	Навчально-пізнавальні потреби	Методика «Пізнавальні потреби» В. Юркевича
	Мотиви самовдосконалення	Мотиви вдосконалення й особистісного розвитку (модифікований варіант методики О. Бондарчук)
	Педагогічна спрямованість особистості	Опитувальник «Оцінка професійної спрямованості особистості вчителя», Методика дослідження професійно-педагогічної спрямованості особистості Н. Кузьміної
Когнітивний	Навчальні вміння	Анкета наявності знань про структуру, етапи, закономірності, складові частини готовності до навчально-пізнавальної діяльності
	Пізнавальні вміння	Тест Векслера, тест «Визначення загальних здібностей» Г. Айзенка
Діяльнісно-рефлексивний	Самоствердження своєї професійної діяльності	Методики В. Казанської, С. Нікітіна, І. Попової, Н. Харламенкової
	Саморефлексія	Методика «Чи організована ви людина» (у редакції С. Щebetенко), методика «Здатність до адекватної самооцінки та рефлексивно-аналітичного мислення» О. Карпова

освіти. Варто зазначити, що результати, отримані у процесі бесід, не піддаються формалізації та статистичній обробці, тому за ними можна лише в загальному вигляді судити про наявність особистісних характеристик.

З метою уточнення сутнісних ознак готовності до навчально-пізнавальної діяльності в різних видах діяльності застосовувався метод *спостереження*, який надав можливість конкретизувати потреби й мотиви, настанови й інші недоступні для безпосереднього сприймання психічні компоненти, які дають змогу знаходити характерні тенденції процесу формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Метод *анкетування* за модифікованими й авторськими анкетами використовувався для вивчення рівнів сформованості критеріїв готовності до навчально-пізнавальної діяльності, навчально-пізнавальних потреб, мотивів, педагогічної спрямованості, поглядів, настроїв, рівня педагогічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Цінність застосування анкетування полягала в тому, що, окрім одержання інформації про ставлення майбутніх фахівців до власної готовності до навчально-пізнавальної діяльності, їхнього налаштування на організацію власної навчально-пізнавальної діяльності, анкетування уможливило за допомогою опитувальної методики формування завдань для забезпечення процесу формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності. Це досяглося логікою побудови методики, змістом і композицією питань в анкетах, які налаштовували майбутніх фахівців на усвідомлення важливості формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності.

Метод *тестування* виявився цінним, адже уможливив цілеспрямоване, однакове для всіх досліджуваних обстеження, що організовувалося в умовах суворого контролю і відрізнялося доступністю, простотою, точністю, можливістю автоматизації в оцінюванні рівня навчально-пізнавальних умінь майбутніх фахівців, в об'єктивній оцінці характеристик готовності до навчально-пізнавальної діяльності.

Метод *психодіагностичних тестів* використано для отримання кількісно-якісних показників готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Його специфікою є вимірювальна й оцінна спрямованість, стандартизованість (наявність норм), валідність (метод оцінює саме ту психічну властивість, для вимірювання якої він призначе-

ний) та надійність (точність психодіагностичного методу як вимірювального інструменту та стійкість його до випадкових чинників, що уможливає відтворення результатів в однакових умовах). Цінним під час проведення психодіагностичних тестів є те, що була створення можливість не лише констатації вихідного рівня готовності, а й те, що майбутні фахівці мали можливість отримати інформацію про самих себе, результативність і способи (особливості) формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності.

Метод *експертних оцінок* використано як спосіб отримання достатньої за обсягом, достовірної й об'єктивної оцінки від спеціально відібраних експертів за ознаками їхнього професійного статусу (керівники педагогічної практики, завідувач відділення, викладачі тощо), які надавали необхідну інформацію про особливості навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Аналіз наукових розвідок М. Акімової, О. Лук, В. Моляко, Я. Пономарьова й ін., а також аналіз процедури перебігу процесу оцінювання освітнього процесу дозволили визначити основні чинники, які забезпечують об'єктивне трактування результатів діагностики процесу формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти: наявність досвіду майбутніх фахівців у виконанні завдань такого типу; рівень їхньої зацікавленості в результатах діагностування; швидкість здійснення розумових операцій майбутніми фахівцями під час розв'язання різноманітних діагностичних завдань; складність і спрямування різних типів діагностичних завдань на різні компоненти та показники готовності; особливості психологічного стану респондентів під час діагностування, можливість його впливу на її результати; урахування індивідуальних і вікових особливостей майбутніх фахівців; наявність чи відсутність психологічних подразників під час проведення діагностики тощо.

Узагальнення результатів констатувального експерименту показало, що в більшості майбутніх фахівців виявлено латентний (низький) (30,6%) та виражений (середній) (49,7%) рівні розвитку показників готовності до навчально-пізнавальної діяльності.

Висновки. Узагальнюючи результати констатувального етапу дослідження, маємо підстави стверджувати, що в більшості опитуваних спрямованість на власну навчально-пізнавальну діяльність проявляється ситуативно, має нестійкий характер, поєднуючись із загальним

незнанням механізмів і принципів формування власної готовності до навчально-пізнавальної діяльності, без усвідомлення її глибинного змісту. Це свідчить про відсутність усвідомленого прагнення до опанування способів і технологій формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності, значною мірою пов'язано з незнанням або відсутністю розуміння важливості організації власної навчально-пізнавальної діяльності у процесі професійної підготовки в педагогічному закладі вищої освіти.

Зауважено деяку відсутність інтересу до формування власної навчально-пізнавальної діяльності, слабкий потяг до творчої педагогічної діяльності. Лише у третини студентів спостерігаються прояви навчально-пізнавальних мотивів, що зумовлюється відсутністю чітких вимог до формування навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, її формалізмом і недостатнім педагогічним супроводом, або ж навпаки – жорсткими рамками, які обмежують вільну навчально-пізнавальну діяльність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. У майбутніх фахівців відсутні вміння свідомого керівництва психофізичним апаратом, внутрішнього налаштування на формування власної готовності до навчально-пізнавальної

діяльності, проєктування процесу професійного самовдосконалення, що призводить до постійного внутрішнього дискомфорту й ускладнень у виявленні причин помилок і невдач, саморефлексії.

Активізація формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти буде найбільш успішною за умови актуалізації педагогами діяльності з формування готовності до навчально-пізнавальної діяльності у процесі вивчення спеціального курсу; упровадження в освітній процес спеціальних технологій, які мають забезпечувати включення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в діяльність із формування власної готовності до навчально-пізнавальної діяльності в педагогічному процесі, зокрема: організації тренінгів особистісного розвитку, створення програми особистісного самовдосконалення, технології індивідуалізації навчання та рівневої диференціації (Г. Селевко), навчання на основі індивідуального стилю учіння (О. Александрова, М. Альошина), організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (А. Алексюк, Л. Григоренко) тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев В. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. Казань : Издательство Казанского университета, 1988. 238 с.
2. Ашеро́в А., Логві́ненко В. Методи і моделі оцінки педагогічного впливу на розвиток пізнавальної самостійності студентів : монографія. Харків : Українська інженерно-педагогічна академія, 2005. 164 с.
3. Никитин Е., Харламенкова Н. Феномен человеческого самоутверждения. Санкт-Петербург : Алетея, 2000. 224 с.
4. Орлов А. Экспертные оценки : учебное пособие. Москва : ИВСТЭ, 2002. 31 с.
5. Приходько В., Вікторо́в В. Педагогічний контроль у вищій школі : навчальний посібник / заг. ред. і передмова В. Приходько. Донецьк : Національний гірничий університет, 2009. 150 с.
6. Цветкова Г. Професійне самовдосконалення викладачів гуманітарних дисциплін вищої школи : монографія. Слово́янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2014. 478 с.

REFERENCES

1. Andreev V. I. Dialektika vospitaniya i samovospitaniya tvorcheskoj lichnosti [Dialectics of education and self-education of a creative person]. Kazan' : Kazan University Press, 1988. 238 p. [in Russian].
2. Asherov A. T., Logvinenko V. G. Metodi i modeli oczinki pedagogichnogo vplivu na rozvitok piznavalnoyi samostijnosti studentiv [Methods and models of assessment of pedagogical influence on the development of students' cognitive independence] : monograph / Ukrainian Academy of Engineering and Pedagogy. Kh. : UIPA, 2005. 164 p. [in Ukrainian].
3. Nikitin E. P., Kharlamenkova N. E. Fenomen chelovecheskogo samoutverzhdeniya [The phenomenon of human self-affirmation]. SPb. : Aletejya, 2000. 224 p. [in Russian].
4. Orlov A. I. Jekspertnye ocenki [Expert evaluation]; tutorial. M. : IVSTJe, 2002. 31 p. [in Russian].
5. Pryhod'ko V. V., Viktorov V. G. Pedagogichnyj kontrol' u vyshnij shkoli [Pedagogical control in high school] : tutorial / General editorial and preface by V. V. Pryhod'ko. D. : National Mining University. 2009. 150 p. [in Ukrainian].
6. Czvyetkova G. G. Profesijne samovdoskonalennya vkladachiv humanitarnikh disciplin vishhoyi shkoli [Professional self-improvement of teachers of humanities disciplines at high school] : monograph. Slovo'jansk : Publishing by B. I. Matorin, 2014. 478 p. [in Ukrainian].